

RECENZIJA MAPA GRAĐANSKOGA I OSOBNOGA RAZVOJA AUTORICE RUŽICE ŽUPAN ŠIMUNOVIĆ

Pripremljeni se materijal sastoji od osam međusobno povezanih mapa za učenike svih razreda osnovne škole. Mape imaju za cilj realizirati ishode učenja planirane u Nacionalnom kurikulumu međupredmetnih tema za Građanski odgoj i obrazovanje. U kurikulumu je predviđeno da se sadržaji građanskoga odgoja i obrazovanja ostvaruju prožimanjem i nadopunjavanjem triju ključnih domena: ljudska prava, demokracija i civilno društvo. Pri tome domena ljudskih prava uključuje znanja, vještine i stavove čiji je dugoročni cilj stvaranje kulture poštivanja različitosti te prakticiranja dječjih i ljudskih prava na primjerima iz svakodnevnoga života. Domena demokracije se odnosi na usvajanje znanja, razvoj vještina i stavova neophodnih za sudjelovanje u životu demokratskoga društva. U okviru domene civilnoga društva učenici se osposobljavaju za ostvarivanje promjena u užoj i široj društvenoj zajednici s ciljem unapređenja kvalitete života. Pri tome važno mjesto ima volontiranje i sudjelovanje u akcijama građana u okviru civilnoga društva. Sve tri domene uključene su u sadržaje i aktivnosti za učenike te navedene u mapama građanskoga i osobnoga razvoja.

Sadržaji i aktivnosti u radnim materijalima oblikovani su spiralno. To znači da se veći dio tema i aktivnosti ponavlja, ali isto tako i proširuje u skladu s razvojnom dobi učenika. Tako se u okviru domene demokracija učenici u nižim razredima (1. – 4. razred) upućuju na dogovaranje u svezi s izradom razrednih obilježja (grb i slogan), izborom vodstva i predstavnika razrednoga odjela u Vijeću učenika te donošenju i nadgledanju provedbe razrednih pravila. To se nastavlja i u višim razredima (5.– 8. razred) s naglaskom na sudjelovanju učenika u raspravama/debatama u svezi s temama kao što su važnost pravila i jasno postavljenih demokratskih okvira u razredu te u demokratskom društvu općenito, uloga miritelja u razredu, uloga Vijeća učenika i sl. Za učenike viših razreda pripremljen je vodič za razredne izbore koji im na jednostavan, ali sustavan način daje uvid u demokratski proces provedbe izbora razrednih predstavnika. U okviru tema povezanih s domenom civilnog društva mlađi učenici se upućuju na sudjelovanje u razrednim i školskim aktivnostima (npr. očuvanje okoliša, humanitarne akcije i volontiranje), kao i u očuvanju zavičajne kulture. To se nastavlja i u višim razredima uz učeničko sudjelovanje u raspravama/debatama, u provedbi anketa, posjeta udrugama civilnoga društva i sl. Tematika dječjih prava je u prvome i drugome razredu uvedena implicitno kroz različite aktivnosti koje pripremaju učenike za odgovoran život u slobodnoj zajednici. Od trećega razreda pa na dalje dječja, a zatim i ljudska prava su eksplicitno uključena u različite zadatke (npr. dogovaranje pravila za poštivanje prava svakoga učenika u razredu, izrada plakata o temeljnim ljudskim pravima, rasprave u svezi s dokumentima i organizacijama koje se bave dječjim i ljudskim pravima, ankete u svezi s pojavama diskriminacije u razredu i školskoj zajednici).

Posebno važno mjesto u ovim mapama zauzimaju učenički projekti. Učenike se potiče na određivanje problema iz područja građanskoga odgoja i obrazovanja, osmišljavanje projektnih ciljeva te istraživanje i rješavanje utvrđenih problema. Na kraju ih se potiče na predstavljanje i evaluaciju učinjenoga. U višim je razredima razrađen vodič za projekte kojima se učenici osposobljavaju za suradničko i samostalno ostvarivanje razrednih projekata. Predviđeni su i međupredmetni istraživački projekti iz svih domena kurikuluma Građanskoga odgoja i obrazovanja. Pri tome je za svaki projekt razrađena tema (npr. Diskriminacija, Deklaracija o ljudskim pravima, Što je poduzetništvo?), sudionici, ciljevi, plan aktivnosti, prikupljanje

informacija, evaluacija projektnih rezultata i suradnje u timu. U mapama za učenike viših razreda opisani su alati (npr. kako organizirati raspravu, kako prikupljati podatke i kako izvijestiti o postignutim rezultatima) koji učenicima mogu pomoći u realizaciji razrednih i istraživačkih projekata.

Učenici se od prvoga razreda upućuju na vođenje bilješki u svezi s izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima te na isticanje i vrednovanje svojih uspjeha i postignuća. Sve to bi trebalo doprinijeti učvršćivanju njihovog samopouzdanja te stvaranju pozitivne slike o sebi.

Mape građanskoga i osobnoga razvoja predstavljaju pionirski pokušaj da se u okviru međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje ponudi radni materijal namijenjen prije svega učenicima, ali isto tako i njihovim učiteljima i roditeljima. Osnovna intencija mapa je da učenici vode bilješke „o svim aktivnostima vezanim za GOO – vlastitim osvrtom i ocjenom... Mapa potiče učenike na odgovorno sudjelovanje u izgradnji demokratskih odnosa u razrednoj zajednici danas, pripremajući ih za aktivan doprinos razvoju demokratskih odnosa u široj zajednici – sutra.“ (Župan Šimunović, 2018, str. 1) Dakle, mape su oblikovane kao radni materijali za učenike u kojima bi oni trebali pratiti svoju aktivnost u svezi s ljudskim pravima, demokracijom i civilnim društvom tijekom jedne školske godine. Pri tome mape predstavljaju s jedne strane okvir za vođenje bilješki, ali isto tako i putokaz učenicima i njihovim učiteljima čemu bi sve trebali posvetiti pozornost kako bi se realizirali planirani ishodi međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

Prednosti mapa očituju se u sljedećem:

1. Mape upućuju učenike na samostalno i sustavno bilježenje različitih aktivnosti u svezi s građanskim i osobnim razvojem. Pri tome im se nudi jasno razrađena struktura koja ih vodi, ali u isto vrijeme im pruža slobodu izražavanja vlastitih zamisli i iskustava.
2. Učenike se potiče na suradnju i dogovor u svezi s demokratskim procesima u razrednom odjelu i školi te učeničkim razrednim i istraživačkim projektima. Posebno je važno istaknuti da se učenicima ne nude gotova rješenja već ih se potiče na raspravu s ciljem postizanja dogovora, prvo oko osmišljavanja razrednih simbola, a zatim oko stvaranja razrednih pravila, demokratskoga izbora svojih predstavnika i sudjelovanju u važnim aspektima života škole kroz Vijeće učenika i projektne aktivnosti. Time se učenike upućuje na istinsko sudjelovanje (Hart, 1992) u njima važnim društvenim procesima. Time odgoj prestaje biti priprema za život i postaje sam život (Dewey, 1897).
3. U mapama se nalaze zadatci koji potiču učenike na cjelovito, samoinicirano, aktivno, suradničko, projektno, iskustveno, samoevaluirano i smisljeno učenje. Možemo zaključiti kako mape promoviraju *suštinsko učenje* (Rogers, 1969) koje je važno za ostvarivanje učenja usmjerenoga na učenika.
4. Mape potiču učenike i njihove učitelje na stvaranje demokratske kulture škole. Ta kultura se očituje u osposobljavanju učenika za sudjelovanje u oblikovanju uređenoga demokratskog sustava u kojemu se pravila ne nameću, već se dogovaraju, primjenjuju i modificiraju vodeći računa o pravima i slobodama svih sudionika odgojnoga procesa. Time se realizira Hegelova (1966, str. 46) ideja da „sloboda kao idealitet neposrednoga i prirodnoga ne opstoji kao nešto neposredno i prirodno, nego se naprotiv mora steći i tek zadobiti, i to beskonačnim posredovanjem u njegovanju znanja i htijenja.“ U procesu prisvajanja slobode važnu ulogu ima kvalitetan odgoj i obrazovanje kojim razvijamo

kompetencije neophodne za razumijevanje i aktivno sudjelovanje u složenim procesima demokratskoga društva.

5. Zadatci u mapama pridonose razvoju kompetencije 21. stoljeća koje između ostalog uključuju kreativno mišljenje i suradnju s drugima te implementaciju inovacija u odgovarajućim područjima društvenoga života. Isto tako, važno je kritičko mišljenje i rješavanje problema, komunikacija i suradnja, informacijska i medijska pismenost te usmjerenost na životne probleme, projekte i poduzetništvo (The Partnership for 21st Century Learning, 2015). Mape uključuju sva navedena područja i time su vrlo aktualne i važne za suvremenu odgojnu praksu.
6. Mape doprinose pozitivnom razvoju učenika osnovne škole omogućujući im da razviju otpornost koja se može opisati kao kvaliteta „koja omogućuje mnogim mladim ljudima da se uspješno razvijaju bez obzira na nedaće koje ih snalaze“ (Rijavec, Miljković i Brdar, 2008, str. 182). To se ogleda u usmjerenosti na razvoj socijalne kompetentnosti, sposobnosti rješavanja problema, autonomiju, razvoj specifičnih talenata, usmjerenost cilju i na budućnost. Svemu tome mape pridonose kroz različite zadatke.
7. Na kraju, radni materijali potiču učenike na praćenje i vrednovanje svojih postignuća. Time ih se uči da prihvate odgovornost za svoj osobni razvoj i cjeloživotno učenje.

Treba istaknuti kako „za razvoj građanske kompetencije nije dovoljno da učenici samo poznaju ljudska prava, političke koncepte i procese, već je potrebno omogućiti prakticiranje demokratskih načela unutar školskoga života i društvene zajednice“ (MZO, 2017, str. 3). Zadatci u mapama građanskoga i osobnoga razvoja upućuju učenike na aktivno, iskustveno i suradničko učenje koje se temelji prije svega na sudjelovanju u demokratskim procesima počevši od svoga razrednog odjela, škole, a zatim nastavlja u užoj i široj društvenoj zajednici.

Objavljivanje i korištenje mapa pridonijet će realizaciji ciljeva međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje upućujući na važne sadržaje i aktivnosti iz sve tri ključne domene: ljudska prava, demokracija i civilno društvo. Premda je to i do sada bilo moguće učiniti, nedostajali su radni materijali kao što je ovaj koji bi mogli poslužiti kao putokaz kako učenicima tako i njihovim učiteljima. Osim toga, na temelju bilješki koje će voditi njihova djeca, roditelji mogu dobiti uvid u to što njihova djeca uče u okviru te međupredmetne teme. Zbog svega navedenoga mape građanskoga i osobnoga razvoja predstavljaju važan doprinos afirmaciji međupredmetne teme Građanskoga odgoja i obrazovanja, ali isto tako i razvoju kompetencija važnih za život u suvremenom demokratskom društvu te njegovom daljnjem razvoju. Naime, samo ljudi odgojeni u demokratskom duhu mogu stvarati i razvijati demokraciju.

U Slavonskom Brodu, 28. srpnja 2018.

dr. sc. Branko Bognar, izv. prof.

Reference

1. Rijavec, M., Miljković, D., i Brdar, D. (2008). *Pozitivna psihologija*. Zagreb: IEP-D2.
2. Dewey, J. (1897). *My pedagogic creed*. New York: E. L. Kellogg.
3. Hart, R. A. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. Florence: UNICEF International Child Development Centre.
4. Hegel, G. W. F. (1966). *Filozofija povijesti* (prijevod V. Sonnenfeld). Zagreb: Naprijed.
5. MZO. (2017). Nacionalni kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje (prijedlog nakon javne rasprave). Preuzeto s https://mzo.hr/sites/default/files/dokumenti/2017/OBRAZOVANJE/NACION-KURIK/MEDUPREDMETNE-TEME/medupredmetna_tema_gradanski_odgoj_i_obrazovanje.pdf
6. Rogers, K. (1969). *Freedom to learn*. Columbus: Charles E. Merrill Publishing Company.
7. The Partnership for 21st Century Learning. (2015). *P21 framework definitions*. Preuzeto s http://www.p21.org/storage/documents/docs/P21_Framework_Definitions_New_Logo_2015.pdf
8. Župan Šimunović, R. (2018). *Mapa građanskog i osobnog razvoja* (1. do 8. korak). Zagreb: OZ Vizija d.o.o.